

5. Инструкция по бухгалтерскому учету основных средств, утвержденная постановлением Министерства финансов Республики Беларусь от 12.12.2001 № 118 (в ред. постановления от 26.12.2003 № 183, с изм. и доп. от 29.12.2007) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.levonevski.net/pravo/razdel8/num1/8d16264.html>
6. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=92410&cat_id=92408
7. Волчек А.В. Основные средства, нематериальные активы, материальные ценности: учет и налогообложение / Волчек А.В. – Минск : Регистр, 2010. – 236 с. – (Подписная серия «Современному бухгалтеру»)
8. Туякова З.С. Трансформация понятия «оценка» в современном бухгалтерском учете / З.С. Туякова // Бухгалтерский учет. – 2006. – № 21. – С. 92-101.
9. Голов С.Ф. Бухгалтерский учет и финансовая отчетность по международным стандартам / С.Ф. Голов, В.Н. Костюченко. – Х. : Фактор, 2007. – 976 с.
10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств», затверджений наказом Міністерства фінансів України від 7 липня 1999 року № 163 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0499-99>
11. Соколов Я.В. Оценка по справедливой стоимости / Я.В. Соколов // Бухгалтерский учет. – 2006. – № 1. – С. 68-73.
12. Róth J., Adorján Cs., Lukács J., Veit J. Pénzügyi számvitel – Budapest, 2008. – 350 p.

Надійшла 10.05.2010

УДК 657

Н. С. БРОХУН

Житомирський державний технологічний університет

КОНТРОЛІНГ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглянуто розвиток програмних бухгалтерських продуктів, комплексні комп'ютеризовані інформаційні системи, які пропонуються на ринках України, запропоновано критерії щодо вибору програмних продуктів контролінгу. Розглянуто завдання, які вирішуються за допомогою модуля контролінг.

The development of software accounting products, complex computerized information systems suggested on Ukrainian markets has been considered in the article as well as the criteria of choosing software controlling products have been suggested. The objectives that are solved with the help of the controlling module have been considered.

Ключові слова: контролінг, програмний бухгалтерський продукт.

Постановка проблеми. Сучасні перетворення в системі економічних відносин сприяли розвитку господарських процесів та появі значно більшої кількості користувачів інформації у порівнянні з минулим періодом. Це призвело до потреби застосування принципово нових підходів до формування та надання інформації в системі управління підприємством. Зростання потреби в економічній інформації різного роду обґрунтовує появу в світовій економічній практиці контролінгу – процесу координації, який дає можливість поєднати функції обліку, контролю і аналізу для здійснення ефективного управління підприємством. В практичній діяльності контролінгу та його складових – обліку, планування, контролю – обробляються, аналізуються, перетворюються великі обсяги даних, які на даний час є основною інформаційною підтримкою діяльності підприємства. Сьогодні забезпечення цієї діяльності неможливе без електронної обробки інформації, оскільки наявність інформаційної системи дасть можливість адекватно задовольняти запити зацікавлених користувачів, в тому числі користувачів різних рівнів управління, показниками, які необхідні для визначення як стратегічних альтернативних рішень, так і рішень тактичних питань. Використання інформаційних технологій суттєво поліпшує інформаційне забезпечення в результаті швидкого оброблення та узагальнення даних, також надає конкурентні переваги щодо забезпечення підприємства якісною управлінською інформацією, а це призводить до отримання значних економічних вигід та прибутковості підприємства.

Автоматизація контролінгу сприяє формуванню єдиного механізму отримання якісної інформації та дає можливість комплексно розглядати на вимогу відділу контролінгу питання обліку, планування, контролю щодо поточної діяльності окремих видів діяльності господарюючого суб'єкта, питання перспектив розвитку та ефективно використовує як людські, так і фінансові і матеріальні ресурси. Метою дослідження є визначення сучасних тенденцій розвитку програмного забезпечення контролінгу та виявлення критеріїв, якими повинне керуватись підприємство при виборі програмного забезпечення.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій. Питання комп'ютерного інформаційного забезпечення системи управління представлені в наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: Ф.Ф. Бутинеця, О.М. Петрука, В.І. Подольського, С.Ф. Легенчука, Я.В. Соколова, С.В. Івахненко, В.В. Євдокимова, М.І. Козака, Е.В. Дорохова, Е.В. Сальникової, П. Хорвата та ін.

Виклад основного матеріалу. На початку 1980-х рр. з поширенням використання персональних комп'ютерів в офісній діяльності в США та країнах Європи з'являються перші програмні продукти бухгалтерського обліку. Починаючи з 80-х рр. автоматизовані інформаційні системи пройшли значний шлях розвитку, свідченням чому є теперішній рівень розвитку ринку програмних продуктів.

Якщо розглядати шлях розвитку програмних бухгалтерських та фінансових продуктів в Україні, то виокремлюють декілька етапів: перший етап відноситься до початку "Перебудови", ввезення в нашу країну персональних комп'ютерів з-за кордону, супроводжувався перенесенням ряду програм з великих машин (мейнфреймів) і розробці на їх основі так званих "програм-саморобок", якими здійснювалась комплектація програмно-апаратних комплексів; другий етап спричинений створенням на вітчизняному ринку значної кількості комерційних структур, які потребували швидкості та простоти щодо ведення обліку, на потребу ринку швидко відреагували ряд фірм-розробників - "1С" ("1С: Бухгалтерия"), "Хакер Дизайн" ("Финансы без проблем"), "ДИЦ" ("Турбо-бухгалтер"). На даному етапі спостерігається розробка програм на замовлення, зокрема, розробки фірм "Инфософт", "Паритет Софтвер", "Инфин", "Парус", "Атлант-информ" тощо; третій етап був зумовлений розвитком ринку та переходом від спрощеного обліку до професійного, на даному етапі увага розробників програмних продуктів приділялася комп'ютерним мережам, накопиченню статистики, роботі з декількома планами рахунків, аналізу фінансової діяльності; четвертий спричинений переходом від суто фінансового до управлінського обліку, даний розвиток спочатку спостерігався на зарубіжному ринку програмного забезпечення для великих підприємств, а вже згодом стрімко розвивається і на вітчизняному ринку. В основному програми, які є характерними для четвертого етапу розвитку, базувались на інтеграції в рамках автоматизованих управлінських інформаційних систем для різних компонентів управлінської діяльності, включаючи управлінський облік, управління персоналом, виробництвом, постачанням і збутом.

Поява та розвиток сучасних програмних продуктів системи управління підприємством були обумовлені наступними факторами: - розвиток постіндустріальної (інформаційної) економіки, обробка великих обсягів інформації та запити користувачів; - поява та використання в офісно-підприємницькій діяльності персональних комп'ютерів, обчислювальної техніки, засобів зв'язку та передачі; - перехід від спрощеного обліку та розподіл бухгалтерського обліку на бухгалтерський фінансовий та бухгалтерський управлінський, поява нових технологій ведення обліку; - можливість застосування та виготовлення системи реєстрів та звітності, а також формування зведеної інформації на запит користувачів; - вимоги системи управління щодо інтеграції управлінських інформаційних систем, тих, які вносять свій вклад в створення вартості.

На даний момент ринок програмного забезпечення як закордоном, так і в Україні продовжує розвиватись, спостерігається розвиток програмного забезпечення по спеціалізації групи споживачів залежно від їх потреб. Так, на сьогодні на малих підприємствах найчастіше використовуються інформаційні системи "1С: Бухгалтерия", "Парус", "БухКомплекс", "БЭСТ-ОФИС", "Диск УОС" та інші. На середніх підприємствах – "Парус-Предприятие", "Инфо-бухгалтер", "БЭСТ-ПРО", "Галактика", "БухКомплекс" тощо. На великих підприємствах – інформаційні системи як виробників пострадянських країн ("Парус-Предприятие", "БЭСТ-ПРО", "Галактика", "Лагуна", "Флагман", "NS 2000", "Конкорд", "Виртуоз", "Универсал", "FinExpert", "Megapolis"), так і західних виробників ("SAP R/3", "Scala 5", "BAAN IV", "Oracle Applications", "iRenaissance" тощо [4, с.153]. Тому спосіб автоматизації контролінгу та вибір програмного забезпечення залежить, в першу чергу, від масштабу підприємства, особливостей діяльності, традицій управління, стратегічних завдань підприємства та вимог до деталізації та оперативності даних.

До впровадження автоматизованої системи управління потрібно зважити необхідність в даному програмному забезпеченні, визначити ціль та завдання, для вирішення яких буде впроваджуватись програма. Зважаючи на пропозицію ринку споживач спантеличений наявністю широкого вибору програм, адже сьогодні нараховується більше півтисячі фірм-розробників програмних продуктів в сфері обліку та управління. Не зважаючи на широку пропозицію програмного забезпечення не завжди ті програми, які є широко розрекламовані на ринку, відповідають реальному її наповненню, тому підприємству, яке планує автоматизувати контролінг, варто добре ознайомитись з ринком програм, вивчити досвід застосування програми на конкретному підприємстві та ознайомитись з рекомендаціями інших користувачів.

Як зазначає В.В. Брага [1], «при придбанні програм слід орієнтуватися на професійні фірми, що мають великий досвід проектування автоматизації бухгалтерського обліку і хорошу репутацію. Про якість програм свідчить термін промислової експлуатації і кількість впроваджень на підприємствах, оскільки тільки за цих умов виявляються і реалізуються найбільш поширені особливості методик обліку, удосконалюється технологія обробки і передбачаються різні сервісні функції. Пакет повинен мати ліцензію, сертифікат якості. Також при виборі програми необхідно звернути увагу на наявність центрів навчання у фірми-розробника, можливість надання консультацій, забезпечення новими версіями програми на пільгових умовах, наявність гарантійного і абонентного обслуговування. Треба враховувати і можливість внесення змін в програму без залучення програміста, а також її вартість». Аналіз можливостей існуючих програмних продуктів для комп'ютеризації діяльності підприємств дозволяє сформулювати критерії, які повинні враховуватись при виборі програмного забезпечення контролінгу рис. 1.

Рис.1. Критерії щодо вибору програмного забезпечення системи контролінг

Отже, при виборі програми необхідно керуватись вищевизначеними критеріями. Систематичне та детальне протиставлення можливостей програмного забезпечення дозволяє прийняти не тільки відповідні рішення про вибір програми, але й скласти перелік додаткових специфічних робіт по програмуванню. Обрана програма підприємством повинна підходити до системи складових систем управління, що функціонують на підприємстві, відповідати сучасним її вимогам і забезпечувати отримання всієї необхідної для цілей управління інформації. При виборі програмного забезпечення контролінгу також необхідно встановити, чи буде придбаватись стандартне програмне забезпечення, чи на основі існуючих інформаційних технологій підприємства цілеспрямовано розроблятися власна програма. В даному випадку враховуються такі фактори, як затрати часу, якість, надійність та гнучкість програмних рішень.

Сьогодні ринок програмного забезпечення настільки розвивається, що існують програми, завдяки яким можна провести автоматизацію бізнес-процесів. Фахівці групують комп'ютерні інформаційні програмні системи у такі основні класи: MRP, MRP II, ERP, ERP II, S-MES тощо. Усі перераховані інтегровані управлінські системи дозволяють упорядкувати виробничі процеси, мінімізувати часові втрати для всіх операцій, знизити брак виробництва, відпрацювати документообіг. Як зазначає С.В. Івахненко, «саме ERP-системи максимально відповідають потребам системи управління вітчизняних великих та середніх підприємств. Вони допомагають компанії отримати максимальні конкурентні переваги» [2, с. 262]. Взагалі сукупність методологій MPS-SIC-MRP-CRP отримала назву MRP II, Стандарт MRP II з часом перетворився на стандарт планування ресурсів підприємства ERP (Enterprise Resource Planning). В основі ERP лежить принцип створення єдиного сховища даних, що містить всю інформацію, накопичену організацією в процесі ведення ділових операцій, включаючи фінансову інформацію, дані, що пов'язані з виробництвом, управлінням персоналом, або будь-які інші відомості. У ERP-системах широко застосовуються засоби штрих-кодування, що призначені для автоматизації обліку складських запасів і продажів. Це усуває необхідність у передачі даних від системи до системи. Окрім того, будь-яка частина інформації, яку має в своєму розпорядженні дана організація, стає одночасно доступною для всіх працівників, що володіють відповідними правами доступу. Як подальший розвиток інтегрованих інформаційних систем управління підприємством з'явилися системи класу ERP II, які окрім вищезгаданої функціональності включають такі модулі:

- управління ланцюжком постачань (Supply Chain Management – SCM);
- вдосконалене планування і складання розкладів (Advanced Planning and Scheduling – APS);
- модуль автоматизації продажів (Sales Force Automation – SFA);
- модуль конфігурації системи (Stand Alone Configuration Engine – SCE);
- остаточне планування ресурсів (Finite Resource Planning – FRP);
- бізнес-інтелект, OLAP-технології (Business Intelligence – BI);
- модуль електронної комерції (Electronic Commerce – EC);
- управління даними про виріб (Product Data Management – PDM).

Мета ERP-системи – узгоджене функціонування всіх компонентів системи. Найбільш популярними ERP-системами є: “SAP / R3”, “Oracle E-Business Suite”, JD Edwards Enterprise One”, “BAAN IV”, “Microsoft Business Solutions – Navision”, “Галактика ERP”, “1С: Підприємство 8.0”, “Парус-Підприємство” тощо. ERP-системи повинні містити засоби бюджетування, контролінг та розвинуту систему бухгалтерського обліку, або мати інтерфейс з такою системою, фінансове планування, що працює як при українських, так і при західних (GAAP-IAS) стандартах бухгалтерського обліку і звітності. Алгоритм роботи ERP-системи націлений на внутрішнє моделювання всієї діяльності підприємства. ERP-система допомагає побудувати правильну модель діяльності компанії, сприяє оперативному надходженню інформації до відділів, підсилює аналітичну роботу та прийняття управлінських рішень. Сьогодні на вітчизняному ринку ERP-систем

присутні українські, російські і західні продукти. Західні ("SAP", "Oracle", "Microsoft", "IFS") і російські ("1С", "Парус", "Галактика") розробники в основному працюють через торгових партнерів. Українські розробники пропонують свої програмні продукти самостійно. Всього на українському ринку представлено кілька десятків систем класу ERP. Вартість впровадження ERP-системи залежить від масштабу проекту, так, ціна системи, яка складається з 40-50 робочих місць може складати від \$ 50 тис. до \$ 1,5 млн. Разом з тим існує тенденція, пов'язана з тим, що західні компанії пропонують спеціальні системи для України за меншою ціною, а вітчизняні та російські розробники, удосконалюючи свої системи, підвищують їх вартість. За даними аналітичної компанії "IDC", український ринок ERP-систем буде збільшуватися на 20 % щорічно до 2011 р. за рахунок впровадження у фінансово-промислових групах, холдингах, великих і середніх компаніях відповідних програмних рішень та окремих модулів. В ідеалі ERP-система впроваджується одночасно із запуском на підприємстві сучасного обладнання, передових технологій, тоді все виконується паралельно [6, с. 106]. З усіх вищезазначених програм ERP-системи тільки SAP / R3 та «Галактика» мають модуль контролінг, тому варто зупинити нашу увагу на розгляді системного забезпечення даних програм.

Фірма SAP AG, знаходиться в Вальдорфі, виробляє програмне стандартне забезпечення – базова система R/3, нова система звітності BW і рішення для системи забезпечення інформацією менеджмент SEM. Як інтегроване рішення R/3 відображає всі потоки підприємства, які мають кількісне та якісне вираження. Позитивною особливістю системи є те, що вона не залежить від специфіки галузей та може застосовуватись як на середніх, так і на великих підприємствах. В програмі представлені модулі для обліку, в тому числі в рамках фінансової бухгалтерії, розрахунок витрат, контролінгу, інвестиційного менеджменту та управління нерухомістю, як частини системи SAP R/3, пропонують в поєднанні з системою звітності BW та системою стратегічного менеджменту SEM як закінчене рішення, яке отримало назву «my sap Financials». Складовою частиною програми є модуль контролінг, він позначений в програмі скороченням CO, є повністю інтегрований в потік вартісних показників окремих систем SAP. Завдання контролінгу в межах системи SAP / R3 полягає в забезпеченні управлінського апарату інформацією, необхідною для координації моніторингу та оптимізації усіх бізнес процесів на підприємстві. Як визначає С.В. Івахненко, завдання також полягає в записі як операцій з реалізації виготовлення продукції, так і операцій з надання послуг підприємству. Одночасно проводять документування усіх процесів. Оскільки оцінка відхилень сприяє оптимізації бізнес потоків, головною функцією контролінгу в управлінській системі SAP / R3 є планування, що ґрунтується на аналізі плану (факту). За допомогою модуля контролінг (CO) користувач може здійснювати повний оперативний контролінг всіх функціональних підрозділів підприємства та пропонує вирішити наступні завдання: відображення реальних результатів діяльності окремих підрозділів; відслідковування по періодах причин виникнення витрат; забезпечення повної оцінки показників діяльності; виявлення ефективних структур витрат; здійснення планових та фактичних розрахунків прибутковості окремих продуктів та результат діяльності підприємства в цілому [7, с. 230].

Інша відома компанія "Галактика" розробила продукт під назвою "Галактика Business Suite" – функціональний комплекс бізнес-рішень, що дозволяє в єдиному інформаційному просторі виконувати типові і спеціалізовані завдання управління підприємством, холдингом, групою компаній в умовах сучасної економіки. Можливості системи дозволяють в єдиному інформаційному просторі оперативно вирішувати головні управлінські завдання, забезпечити менеджерів різного рівня управління необхідною і достовірною інформацією для ухвалення управлінських рішень: побудова системи обліку і формування різних видів звітності; управління матеріальними і фінансовими потоками; фінансове планування і оперативний фінансовий менеджмент; виробниче планування і управління, контролінг; управління якістю продукції; управління персоналом і реалізація кадрової політики; управління взаєминами з клієнтами. Отже, впровадження ERP-систем на великих і середніх підприємствах дозволяє реалізувати системі контролінгу свої функції в повній мірі, оскільки тут складові контролінгу не "відірвані" від системи управління підприємством, а є однією з невід'ємних складових. В програмних продуктах ERP-класу зроблена спроба відійти від старих уявлень, коли складова служба системи управління сприймалась як замкнена інформаційна система.

Висновки та пропозиції

1. Для поліпшення інформаційного забезпечення в результаті швидкого оброблення та узагальнення даних для прийняття управлінських рішень необхідною умовою є електронна обробка інформації.

2. Широке розповсюдження та розвиток сучасних програмних продуктів системи управління підприємством зумовлені цілою низкою факторів, зокрема: використанням персональних комп'ютерів в офісній діяльності, новими технологіями ведення обліку, формуванням зведеної інформації на запит користувачів, інтеграцією управлінських інформаційних систем.

3. Визначено основні критерії, якими повинне керуватись підприємство при виборі програмного забезпечення, основним та найважливішим критерієм, який впливає на вибір споживача, є витрати понесені на придбання та адаптацію програми.

4. Із розглянутих комплексних програмних продуктів, які використовують модуль контролінг, є SAP / R3. Оскільки контролінг вперше був впроваджений на підприємствах Німеччини, то відповідно був розроблений програмний продукт SAP / R3, який відповідає меті, завданням та функціям контролінгу.

Модуль контролінг є цілісною системою узгоджених інструментів планування, управління та контролю, яка базується на використанні єдиної звітності для координації змісту і здійснення внутрішньовиробничих процесів та прийняття управлінських рішень на підприємстві.

Література

1. Брага В.В. Компьютерные технологии в бухгалтерском учете на базе автоматизированных систем (2001) / В.В. Брага, А.А. Левкин [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.eusi.ru/lib/braga_compjuterne_tehnologii_v_buhgalterskom/vvd.shtml
2. Івахненко С.В. Фінансовий контролінг: методи та інформаційні технології / С.В. Івахненко, О.В. Мелих. – К. : Знання, 2009 – 319 с.
3. Осипов В.И. Проблемы автоматизации управленческого учета / В.И. Осипов, О.В. Шибилева // Бухгалтерский учет. – 2007. – № 7. – С. 75-76.
4. Петрук О.М. Облік і контроль міжнародних розрахунків із застосуванням інформаційно-комп'ютерних технологій / О.М. Петрук, С.Ф. Легенчук // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2005. – № 2 (32). – С. 152-166.
5. Подольский В.И. Информационные технологии: их роль и значение в бухгалтерском учете / В.И. Подольский. // Бухгалтерский учет. – 2007. – № 23. – С. 69-74.
6. Харченко Ю.А. Аналіз сучасних систем управління ресурсами підприємства / Ю.А. Харченко // Коммунальное хозяйство городов. – 2008. – № 83. – С. 103-110.
7. Хорват П. Концепція контролінга: Управленческий учет. Система отчетности. Бюджетирование / Horvat & Partners ; [пер. с нем.]. – 2-е изд. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2006. – 269 с.

Надійшла 11.05.2010

УДК 338

С. М. КСЬОНДЗ

Хмельницький національний університет

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ

В статті розглянуто сутність дебіторської заборгованості як об'єкту управління. Обґрунтовано процес управління дебіторською заборгованістю. Проведено аналіз поточної та простроченої дебіторської заборгованості по Україні в цілому.

The article considered essence is debts receivable as objects management. Substantiated is process management of debts receivable. The held is analysis current on overdue of debts receivable by is Ukraine a whole,

Ключові слова: заборгованість, дебіторська заборгованість, управління дебіторською заборгованістю, поточна дебіторська заборгованість, прострочена дебіторська заборгованість.

Актуальність теми. Сучасні трансформаційні процеси в українській економіці обумовлюють різноманіття господарської поведінки власників та менеджерів підприємств. Діяльність кожного підприємства полягає у значному обсязі оборотних коштів у складі їх активів, тому для підприємств проблема ефективного управління дебіторською заборгованістю, спрямованого на оптимізацію загального її розміру та забезпечення своєчасної її інкасації, має дуже важливий характер. Повернення дебіторської заборгованості в щонайменші терміни та недопущення в подальшому її збільшення вище допустимої межі – реальна можливість подолати або пом'якшити дефіцит оборотних коштів. В зв'язку з цим актуальним завданням є удосконалення управління дебіторською заборгованістю на основі синтезу досягнень фінансової теорії та досвіду фінансового управління.

Аналіз наукових досліджень. Сучасні теоретичні та методичні аспекти проблеми формування дебіторської заборгованості певною мірою висвітлювалися в працях вітчизняних науковців та вчених: Бланка І.О., Бобильова А.З., Вахович І.М., Герасимчук З.В., Карбовник А.М., Колпакової Г.М., Лебедев К.М., Лігоненко Л.О., Подзе С., Савчук В.П., Сурніна О.С., Тосунян Г.А., Шохіна Є.І. Питання управління дебіторською заборгованістю є предметом дослідження і зарубіжних науковців та практиків: Гольцберга М., Калніна К., Киргесаара Е., Рамперсада Хьюберта, Хасан-Бека Л. Ці дослідження є вагомим внеском як в теорію, так і в практичні питання управління дебіторською заборгованістю підприємства.

В той же час в сучасній спеціальній економічній літературі цій проблемі відведено незначне місце, пропонуються загальні заходи з управління дебіторською заборгованістю. Зокрема, поглиблення теоретичних засад управління дебіторською заборгованістю підприємств, визначення цільових параметрів управління нею, принципів оцінки якості управління дебіторською заборгованістю тощо.

Метою статті є обґрунтування аспектів та методичних основ дебіторської заборгованості в системі управління підприємством за сучасних умов господарювання.

Виклад основного матеріалу. Успіх формування ринкової економіки, входження України до всесвітньої системи господарських зв'язків на правах рівноправного партнера потребує залучення